СВОБОДА

SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК — UKRAINIAN DAILY

РІК L. Ч. 245. Джерзі Сіті, Н. Дж., пятниця, 27-го листопаду 1942. — No. 245. Jersey City, N. J., Friday November 27, 1942. VOL. L.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807 THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE

НАПРУГА В КОЛАХ ВОЄННОЇ ПРОДУКЦІЇ

ВАШИНҐТОН. — Президент Рузвелт на адресу цивільних і військових кол воєнної продукції заявив, що коли вони в скорому часі не погодяться на якийсь один конкретний плян і не знайдуть способу співпраці то він замкне одних і других до кімнати й не дасть їм їсти так довго, доки вони не вирівнають своїх непорозумінь. Гумористична заввага президента на те тертя вказувалаб, що справа не представляється так зле і що в короткому часі все буде наладнане. Але в цивільних колах воєнної продукції мають досить песимістичний погляд на ту справу. Представник ради воєнної продукції заявив, що треба сподіватись в Америці впровадження напів-військової адміністрації.

КОНҐРЕС ПІДКРЕСЛЯЄ СВОЮ СИЛУ.

ВАШИНҐТОН. — В конґресових колах зростають спротиви, проти того, щоб дати президентови на час війни надзвичайні права, зокрема право довільно спроваджувати, або експортувати за границю ріжні продукти, як теж дозволяти ріжним людям, чужинцям і своїм громадянам, без ограничень виїздити до Америки, чи виїздити. Такі права цілком уневажнилиб ріжні дотеперішні закони про товарообмін і тарифи, як теж про іміґрацію до Америки. В конґресових колах говорять, що в домаганні президента, щоб надати йому на час війни нових прав, справа довільної іміґрації і еміґрації буде цілковито скреслена. Також у конґресових колах починають бунтуватись проти зарядження уряду, аби на час війни ніхто не побирав більше платні, як $25,000 річно. Таке зарядження противиться конституції, говорять конґресові кола, та погрожують, що вони ограничать силу державної бюрократії.

ЗАСУД ЗА УЧАСТЬ У САБОТАЖАХ.

ШІКАҐО. — Батька страченого німецького саботажника Герберта Гавпта, його вуйка Фреліха і приятеля Верґіна суд засудив на кару смерти, за те, що вони помагали прибулому на німецькій субмарині сабатажникови Гербертови Гавптови, хоч знали добре про його цілі. Також засуджено на 25 літ тюрми три жінки, себто маму страченого молодого Гавпта, Фреліхову і Верґінову. Суддя заявив, що всі вони були знаряддям Гітлера і цей засуд повинен перестерегти всіх осіб німецького походження, що американські власти тяжко покарають кожного, що внутрі раю зробить найменший крок на користь корога Америки — Німеччини.

АРЕШТОВАНО ПИСЬМЕННИКА ВАЛЬТІНА.

ВАШИНҐТОН. — Федеральні власти арештували письменника Яна Вальтіна, котрий пару років тому опублікував славну книжку „З ночі", і в ній розказав про своє бурливе життя, як большевицький аґент та аґітатор серед ріжних европейських докових робітників. Він не затаював, що служив ҐПУ, а також говорив, що мав звязки з німецьким Ґештапом. Також до Америки він приїхав в цілі підбурхування робітників, але розкаявся і написав книжку, в котрій здемаскував комуністичну роботу. Його книжка за часів мира між Гітлером і Сталіном зробила в Америці велике враження. Тепер йому власти закидають нещирість, кривоприсяґу, до котрої він сам признається а також закидають працю на користь Німеччини. В Німеччині націстична влада була його арештувала і засудила на 13 літ тюрми, але коли він там розкаявся, його випущено на волю. Американська влада тепер порішила його депортувати. Але що до Німеччини, де він родився, годі його депортувати, то на час війни його замкнуть десь в ізоляції.

РОЗКОЛ СЕРЕД АМЕРИКАНСЬКИХ АВСТРІЙЦІВ.

ВАШИНҐТОН. — Департамент війни дав згоду австрійцям на творення в Америці австрійського леґіону. Той дозвіл дістав в руки архикнязь Отто Габсбурґ, що далі претендує на старий австрійський престіл, якому підлягалиб коли не всі, то більшість давних австрійських країв. Але з того дуже незадоволена та частина австрійців, котра уважає себе демократичною і не бажає старої австрійської монархії. Серед тих двох ґруп почалась тепер гостра боротьба і мабуть американський уряд відкличе свій дозвіл на творення такого леґіону.

СТРАЙК У ФАБРИЦІ ФОРДА В КАНАДІ.

ВИНДЗОР. — Робітники фабрики Форда в Виндзор, в числі біля 13,000 вийшли на страйк і припинили цілковито працю біля воєнних замовлень. Причиною страйку є те, що фабричні власти тепер масово наймають жінок і платять їм половину тої платні, котру платять робітникам-чоловікам. Спроба уряду полагодити страйк, дотепер не вдаласєь.

Японці на Ґвадалканалі Відтяті

ВАШИНҐТОН. — Секретар фльоти, Накс, заявив, що внаслідок морської перемоги над японцями, японські морські сили так ослаблені, що не можуть вдержувати звязків з сухопутним військом на Ґвадалканалі. Те військо відтяте від японських баз. Японці пробують ніччю, або в погану погоду, висадити їм дещо помочі, головно в харчах і амуніції, але в більших випадках американські збройні сили їм у цьому перешкаджають.

БОРОТЬБА БІЛЯ БУНИ

АМЕРИКАНСЬКА КВАТИРА В АВСТРАЛІЇ. — Війська ґен. МекАртура повели загальну офензиву на останню японську базу в східній частині Нової Ґвінеї, Буну і пробують її за всяку ціну взяти. Союзні літаки ріжних типів і орудувані ріжними летунами, удались у великих формаціях на терен Буни і ґрунтовно бомбардували японські позиції. Японці в тих околицях ще займають шматок прибережжя, шість миль довгого і пару миль широкого. Є їх там кілька тисяч. На них зо всіх сторін натискають союзні війська і є надія, що в кількох найближчих днях вони будуть цілковито знищені, або взяті в полон.

ВИПАДКИ В ДАКАРІ РАДУЮТЬ БРАЗИЛІЮ

РІО ДЕ ЖАНЕЙРО. — Приступлення французької західньої Африки, з морською твердинею Дакар, на бік союзників, дуже радує Бразилію. Бразилійські ґазети говорять, що в той спосіб усунено безпосередню небезпеку для Бразилії і для полудневої Америки. Радість з цього приводу висказують також арґентинські ґазети.

ЗАРЯДЖЕННЯ ВІДНОСНО ВОЄННИХ РОБІТНИКІВ У ПОБОРОВІМ ВІЦІ

ВАШИНҐТОН. — Голова поборових бюр, ґен. Герші, зарядив, щоб поборові бюра не лише самі не покликали потрібних фахових робітників, працюючих при виробі літаків і кораблів, але щоб відкидали їх, коли ті будуть голоситись добровільно до війська. Це зарядження хвилеве, говорив ґен. Герші і кожної хвилі заряд поборових бюр зможе його змінити і покликати й тих, що виконують високо-фахову роботу в воєннім промислі.

Націстичне Радіо Признає Нову Офензиву Червоної Армії

ЛОНДОН. — Берлінське радіо признало, що советські війська почали ще одну офензиву коло міста Ржева, 130 миль на захід від Сталінграду. Радіо признало теж, що російська офензива покищо успішна.

Рамена великих кліщів російських військ, що мають проломати німецькі війська під Сталінградом, є вже віддалені від себе на 30 миль.

АЛІЯТИ БЮТЬ ПО ВОРОЖИХ БАЗАХ НА СЕРЕДЗЕМНОМУ МОРЮ

ЛОНДОН. — Аліянтські літаки бомбардували важко аліянтські бази на італійськім острові Сицилії й на грецькім острові Креті, що тепер є занятий націстами.

ІДЕН ПРИЗНАЄ СЕРІОЗНІСТЬ ПОЛОЖЕННЯ В АФРИЦІ

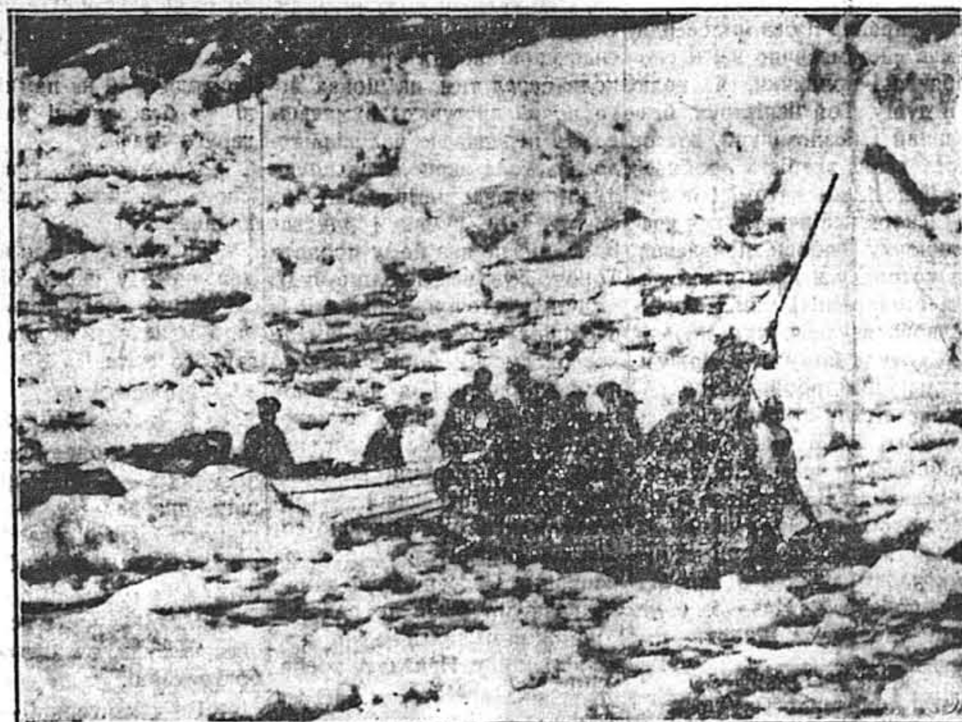
ЛОНДОН. — У своїй промові в парляменті міністер заграничних справ Іден заявив, що ситуація в Африці є незвичайно напружена, але висказав надію, що вона остаточно розвяжеться в користь аліянтів.

НАЦІСТИ ВИКОНУЮТЬ ПРОҐРАМУ ЗНИЩЕННЯ ЖИДІВ

ЛОНДОН. — Польський уряд на вигнанні видав рапорт про політику націстичного уряду супроти жидів, в котрім закидає націстичному урядові плянове нищення жидівського населення.

Жорстокий плян виробив, як каже рапорт, Гейнріх Гімлер, начальник Ґестапа. За цим пляном німецький уряд має вигубити всіх жидів, ощаджуючи покищо лише тих молодих і здорових жидів, яких можна вжити за рабів до фізичної праці. Для переведення в життя цього пляну встановлено спеціяльну комісію вигублення („Ферніхтунгскомісіон"), зложену з ноторичних націстичних громил під проводом Фоя. Свою роботу ця комісія почала з того, що почала винищувати жидів у варшавському ґето. За обчисленнями польського уряду, до 1. жовтня німці вигубили вже 250,000 польських жидів.

Коли комісія для вигублення жидів приказала посадникові варшавського ґета, Адамові Черякові, скласти лісту жидів, які мають бути депортовані, цей, замісць виконувати приказ, поповнив самогубство.

БУЛИБ ЗАМЕРЗЛИ, ЯКБИ НЕ ПРИБЕРЕЖНА СТОРОЖА. — Біля берегів холодної Гренляндії американські летуни були змушені злетіти з літака на море й булиб там загинули зі студені, якби не прибережна сторожа, що їх відшукала й виратувала.

НАЦІСТИЧНА СИЛА КОЛО СТАЛІНҐРАДУ ЗЛОМАНА

МОСКВА. — Якраз у три місяці після початку націстичної облоги Сталінґраду вдалося червоній армії зломити скорими наступами облогу. Таке пояснення воєнної ситуації на цьому секторі дає офіціяльний комунікат російської армії, котрий рівночасно сповіщає, що червона армія вбила за второк 15,000 і взяла в полон 12,000 німців, в тому числі трох дивізіонерів.

За обчисленнями російської команди, від початку російської контрофензиви націсти втратили 77,000 вояків, убитих і полонених, не числячи в це ранених, що замерзли на степах.

Російська армія видимо старається оточити довкола цілу націстичну армію, котра стоїть під Сталінґрадом, а котру обчисляють на 300,000 вояків. Команда червоної армії каже, що ці заходи їй вдаються. На доказ скорости, з якою поступає російська офензива, команда подає факт, що в одному місці советські війська захопили цілий ворожий летничий майдан, поки німці вспіли підняти вгору хочби один літак.

НАЦІСТИ В ПОЛЯЦІ ОСТАВЛЯЮТЬ РУМУНІВ.

МОСКВА. — Німецька військова команда почала вже стягати німецьких вояків з усіх передових позицій у Сталінґраді, приготовляючи їх до здачі. Це саме вона робить видимо й на донських степах та під Кавказом. В богатьох місцях німці відступали, оставляючи своїх румунських союзників на експонованих позиціях без ввідповідного артилерійного чи летничого закриття.

Вісти про доспіхи червоної армії під Сталінґрадом переймають цілий советський союз великою радістю. Фабрики амуніції збільшують свою продукцію на 20 процентів.

НІМЦІ ПРИЗНАЮТЬ, ЩО ЇХ ЛІНІЇ ПРОБИТІ, І ОБІЦЮЮТЬ ПРОТИМІРИ.

ЛОНДОН. — Берлінське радіо подало, що німецька головна команда признала, що російські війська заатакували й проломали німецькі лінії на південний захід від Сталінграду та оборонні німецькі лінії над Доном та що советська офензива йде далі. Німецька команда запевняла німців, що вона приготовляє проти цеї офензиви „протиміри". Битву над Доном названо дикою.

БОЇ В ТУНІСІ ЗАГОСТРЮЮТЬСЯ.

ЛОНДОН.— У кількох секторах Тунісу прийшло до гострих боїв між аліянтами й військами держав Осі. Лінії аліянтів поволи, але постійно поступають уперед, відтинаючи Бізерту, головний туніський порт, і Туніс, столицю Тунісу, від решти краю.

Аліянти висадили нові війська в Сфаксі й Ґабесі, на східнім побережу Тунісу, та острілювали з літаків поїзди з ворожими вояками.

У кількох місцях аліянти зломали опір ворогів парашутовими військами.

БРИТІЙЦІ ДАЛІ ЖЕНУТЬ ВОРОГА В ЛІБІЇ.

КАЇРО. — Восьма британська армія далі гнала перед собою втікаючі війська ґенерала Ромеля. Вона вже перейшла далеко поза Аґедабію й наближилася до Ель Аґейлі, де, як загально сподіються, Ромель буде ставити в Лібії останній опір.

Задня сторожа армій Осі наближається скорими маршами до Ель Аґейлі, ставлячи по дорозі дуже малий опір.

ЗАКИДАЮТЬ ЧОРЧИЛОВІ ЦЕНЗУРУВАННЯ ДЕ ҐОЛА.

ЛОНДОН. — У британськім парляменті піднялася критика політики премієра Чорчила супроти Воюючих Французів. Ричард Р. Стовкс, посол з Партії Праці, заявив, що радіову промову ґенерала Де Ґола, яку цей хотів виголосити про адмірала Дарляна, Чорчил не допустив, не дивлячися на те, що його міністер заграничних справ Іден цю промову передтим був одобрив. Посол давав своїми питаннями до зрозуміння, що цього роду поступовання понижає міністра заграничних справ та робить шкоду справі аліянтів. Стовкс наводив давніші слова Дарляна, що, мовляв, Англія заплатить за свою політику супроти Франції.

Ґенерал Де Ґол подав до цеї суперечки, що він самий відкликав добровільно свою промову.

Певна критика уряду виринула теж у палаті лордів, де лорд Страболі, провідник Партії Праці, питався уряду, чи це правда, що французькі міністри в Віші, Флянден і Піше, прибули до Африки та що в цьому їм помагали британські команданти. Представник уряду відповів на цей запит, що урядові не відомо, де є тепер згадані міністри, але він знає, що британські команданти цим міністрам ніякої помочі не давали.

"SVOBODA" (Ukrainian Daily).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays, Mondays and holidays by the Ukrainian National Association, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

Дві Поради

Ось та війна вимагає від нас усіх — жертв. Вона вимагає часами — справжньої посвяти. А часами — готовости віддати життя. Що це назагал не легко приходить, зрозуміле. Але наш жаль чи страх, викликані з приводу того, що приходиться терпіти, а часами тратити навіть наше життя, можуть виглядати цілком інакше, коли будемо думати про що інше, а не — про себе самих.

Ось це є та перша порада, яку подає канадійський військовий капелян — майор Ж. Арманд Сабурен, що минулої неділі правив Службу Божу в нюйорській катедрі св. Патрика. Він брав участь зо своїм полком в рейді на Дієп, в якому Аліянти понесли 67% жертв, в чому, як відомо, канадійці становили подавляючу більшість. Капелян стверджує, що той рейд був успішним, бо те, чого в ньому Аліянти навчились, зістало використане тепер підчас великої офензиви в Африці. Але про те нам тут не іде, а про що інше: Про те, коли людина не лякається навіть і життя віддати, а не то терпіти. Бо й про те говорив капелян.

Отже він каже, що легким стає це тоді, коли людина, що має евентуально жертвувати собою, не думає за себе саму, а про своїх найближчих, що їх ратує, про своїх родичів, свою рідню, свою дитину; про — свій край. Знову страх нападає чоловіка тільки тоді, коли він — журиться самим собою. Ось те й залякує людину і спиняє її розмах чи посвяту для якихсь вищих цілей, для якоїсь ідеї, для свого краю.

І на ще одно звернув цей капелян увагу, що вартує, щоб це запамятати. Як той, що є канадійцем, що походить з французького роду, як теж є католиком, він каже, що як нам приходиться тепер боротись, то ми не думаємо, що ми є французькими канадійцями, протестантами, чи католиками. І „не думаємо, яка наука панує тепер у Росії”... А думаємо тільки про те, щоби сповнити якнайкраще свої обовязки, памятаючи, що боремось з Америкою, Анґлією і Обєднаними Державами — за Канаду.

Не можна припустити, щоб цей капелян-католик не здавав собі добре справи теж і з того, що він розуміє під теперішньою „наукою в Росії”, як і з того, що як він так і многі інші тої „науки” і тих порядків не люблять. Від цього, очевидно, він не відступає, своїх думок про це без підстави не міняє. Але проте поступає так, щоб ці його переконання в нічому не шкодили його власному краєви у війні, а щоби було так, щоб вся енерґія була тепер зужита на те, щоб у першу чергу виграти війну, перемогти цілковито ворогів.

Думаємо, що ось ті думки військового капеляна Сабурена є такі, що їх вартує не тільки записати чи прочитати, але також і — в життя вводити. Не тільки воякови на фронті, коли приходиться йому наставляти груди, але і на домашньому фронті, в нашому громадянству і орґанізаційному життю.

Значіння Дакару для Аліянтів

Заява ґубернатора Дакару, що в виду положення в Франції й Африці він піддався під команду адмірала Дарляна, котрий від якогось часу співпрацює з аліянтами, треба вважати великою перемогою для Обєднаних Держав. Першим наслідком цеї заяви буде передовсім те, що Дакар буде принаймні „прихильно невтральним” до кампаній Обєднаних Держав. Серед умовин теперішньої війни, в якій самі націсти й фашисти ставлять звичайно кожному невтральному чинникові справу рубом: „аби ставай з нами, або ми бємо тебе як нашого ворога!”, ця невтральність може легко перетворитися в повний союз Дакару з Обєднаними Державами. На всякий випадок, уже нині можна вважати Дакар і всю Західну Французьку Африку якщо не тузами в руках аліянтів, то на всякий випадок тузами, вибитими з рук Осі.

А що Дакар й Західна Африка є тузами в воєнній грі, ніхто не заперечить.

Передовсім Дакар це є пункт на африканськім континенті, положений найближче до Південної Америки. Через те він має велике значіння для доставки матеріялів для аліянтських сил в Африці почерез південний Атлянтик. З Бразилії до Дакару дорога понад море виносить усього 1,600 миль. Дакар має добрі летничі майдани й тому він являється летничим портом першої ваги.

Подруге, як довго Дакар був у руках прихильників Осі, так довго він був загрозою для мореплавби по південному Атлянтику, себто для перевозу товарів морем з Південної й Північної Америки до Европи й Африки, як також для перевозу товарів з північної Америки в Південну й навоборот. Німецькі підводні човни може не вживали Дакару як бази, але вони певно набирали там топлива; завдяки близькости Дакару до Америки цей факт мав велике значіння для боротьби проти субмарин.

Потретє, у дакарському заливі стоїть тепер поважна частина французької воєнної фльоти. Якби Гітлерові було вдалося дістати ці воєнні кораблі на свою службу, він був би робив аліянтській справі кольосальні шкоди. Тепер ті кораблі певно будуть слухати адмірала Дарляна, і правдоподібно стануть служити аліянтській справі.

Дакарська подія буде мати вплив далеко поза Дакар. Передовсім з визволенням Дакару з впливів Осі за аліянтами стане багато твердше французька кольонія Західна Африка. Цей факт буде мати зараз вплив на становище Еспанії та еспанської кольонії в Африці, Еспанського Марока. Становище Французької Західньої Африки й Дакару за аліянтів вплине на інші краї Африки, на полудне від них, ба навіть на дві держави в Південній Америці, що досі ще вперто придержувалися невральности в цій війні. Зворот Дакару за аліянтами буде мати не лише мілітарний наслідок, але й глибокий психольоґічний наслідок.

Американська перемога є отже немала. Є вона тим більша, коли взяти під увагу, що німці вже були такі певні, що Дакар упаде їм у подолок, що навіть вислали були туди свої підводні човни. Сподіваючися власне приходу німців, ґубернатор Дакару вислав жінок і дітей з Дакару до Північної Африки, куди вони прибули якраз на час, аби бачити прихід туди американців.

І накінець не можна й поминути цього, що цю велику прислугу своїй справі аліянти зробили без ніяких воєнних витрат, не втративши поправді ні одного вояка.

Проф. Микола Чубатий.

ГЕТЬМАН ПИЛИП ОРЛИК — БОРЕЦЬ ЗА САМОСТІЙНІСТЬ УКРАЇНИ (1672—1742)

(З приводу 200-літних роковин смерти).

Особа гетьмана Пилипа Орлика хапає кожного українця за серце своєю глибокою ідейністю та відданістю справі поневоленої української батьківщини. До того його часи сперед двох соток літ так дуже нагадують нинішне положення українськоі нації. Пилип Орлик це безпосередний наслідник великого гетьмана Івана Мазепи на гетьманстві та провідник тих українських патріотів, що й після невдачі під Полтавою 1709-го року не склонили голови перед окупантом України Петром І., але зрікаючися особистих вигід та щастя жити на рідній землі вели дальше за границею боротьбу проти московського панування над Україною усіми можливими засобами, промощуючи шлях волі України та вмираючи на шляху. Історія охрестила їх спільною назвою Мазепинців, від імени їх духового батька гетьмана Мазепи, а провідником їх був Пилип Орлик; двісталітні роковини його смерти припадають саме цього року.

Молодий козацький старшина стає правою рукою гетьмана І. Мазепи.

Рідня Пилипа Орлика, чесько-шлезького походження, зайшла на Україну та там цілковито зукраїнізувалася приймаючи теж православну віру, пануючу на гетьманській Україні. Молодий Пилип Орлик перейшов стандардове виховання козацької старшинської молоді в київській академії, але перебуваючи теж поза кордонами Гетьманщини поглибив свій світогляд та поширив його знанням чужих мов між тими й латини все ще таки в тім часі не зовсім перестарілої. Латинською мовою говорив Орлик плавно як рідною мовою. Таких саме співробітників потребував гетьман Іван Мазепа для великанського діла культурної розбудови козацької України, але також для переведення в життя тих плянів, що жевріли глибоко на дні його душі — визволити Україну з московського ярма, в яке мимо своєї волі завів її гетьман Б. Хмельницький своєю угодою з московським царем. При поширеній доволі вже тоді безхарактерности та доносицтві серед багатьох козацьких старшин треба було дуже зручно закривати усіми способами такого тонкого дипльомата, яким був гетьман Мазепа, задушевні пляни української нації стати вповні незалежною.

Гетьман Мазепа скоро пізнав не тільки великий талан молодого козацького старшини Пилипа Орлика, але що важніше його глибокий патріотизм та характерність, тому Пилип Орлик стає його найближчою та найбільше довіреною особою, що мабуть тільки одинока знала замисли Мазепи, що їх скривав він навіть серед своїми однодушними споміж Ґенеральної Старшини, себто міністрами козацької держави. Передвчасне викриття тих замислів переплатив би був гетьман Мазепа напевно головою, бо Москва люто все розправлялася з українськими самостійниками. Щоб мати хоч одну душу певну як скала, старий гетьман зробив доволі молодого ще, бо тільки дещо понад 30-літнього Пилипа Орлика Ґенеральним Писарем у гетьманському уряді, під якою то скромною назвою в козацькій державі кривсь важний уряд начальника тайної канцелярії Гетьмана та його міністра заграничних справ. Вибір не міг бути кращий, бо молодий Ґенеральний Писар теж цілою душею був приляг до гетьмана та став його зручним помічником у небезпечній роботі привернути Україні незалежність дорогою збройної боротьби проти Московщини. Прийшла така здавалося вимріяна нагода і Орлик був першим, що дораджував старому вже гетьманови вступити на дуже непевний шлях шведсько-українського Союзу проти Москви. Прийшла шведсько-українська умова, бій під Полтавою з катастрофою української держави, тай з особистою катастрофою для Орлика, бо смерть його щирого друга гетьмана Мазепи (1709).

Пилип Орлик конституційним Гетьманом України.

Ніхто не сумнівався, кого вільними голосами обере козацьке військо гетьманом, що було зложене з кількадесятьтисячної армії Запоріжа та городових полків зі старшинами. На чужій тоді турецькій землі в Бендерах козацьке військо передало булаву в руки Пилипа Орлика. Новий гетьман скоро спостеріг, які є недомагання козацької демократичної держави. Тому переймаючи булаву видає конституцію для України (1710), яка стала тим чином одною із перших конституцій в Европі. Тепер зачалася довголітна боротьба дипльоматичних забігів, військових союзів та політичних умов проти Росії, щоб привернути волю українському народови й то по задумам Мазепи — не тільки тій частині, що жила у зглядно малій гетьманській державі, але також, щоб влучити в склад Самостійної Української Держави теж правобережну Україну що була досі під Польщею та на що у тайній умові погоджувався був спільник шведів та Мазепи польський король Станислав Лещинскі. Гетьман Пилип Орлик хотів теж визволити спід московського панування простори на схід від Гетьманщини, то є Слобожанщину, свіжо скольонізовану українським народом.

Европа була тоді поділена на два табори, один за Москвою, до якого належала Німеччина (Прусія та німецький цісар), саксонська партія в Польщі з королем Авґустом II-гим на чолі та Данія. До проти-московського бльоку держав належала Швеція, Франція та могутня ще тоді Туреччина зі своїм підручником ханом кримських татар. Ясним було, що місце України було по сторні протимосковського бльоку і гетьман Пилип Орлик зужив усіх своїх сил, щоб наклонити Туреччину та кримських татар разом зі Швецією вступити у війну проти Росії Петра І., офіруючи [illegible] українських козаків.

„Вивід прав України” — бути самостійною.

Воєнне щастя здавалося обернулося в сторону протимосковського табору; російська армія під командою таки самого царя Петра І. дісталася над рікою Прутом в засідку. Окружена з усіх сторін безумовно мусілаб була дістатися враз з царем в неволю. Одначе тоді вдалося москвичам перекупити начального турецького вожда, великого везира, і той випустив москалів з кліщів. Перекуплений везир складав й такий мир, що правда згадував про права України, але мало енерґійно їх боронив, тому Петро І. й не думав їх виконувати. Гетьман Орлик розпочав тоді широку дипльоматичну працю по всіх дворах Европи. Спід його пера вийшов меморіял під заголовком: „Вивід Прав України”, що по нині зберігся в державних архівах Франції. Орлик доказував, що гетьман Богдан Хмельницький у Переяславській Умові (1654) застеріг державну незалежність України та увійшов з московським царем тільки в союз, одначе Москва не дотримувала постанов Переяславської Умови з першого дня та рік за роком вкорочувала права української нації. Вона вмішувалася у внутрішні справи України на шкоду українського народу і так поволі замінила Україну майже на московську провінцію. І з тих причин гетьман Мазепа був в праві підняти боротьбу, щоб приневолити віроломного царя триматися постанов умови з Україною та визволити Україну спід московського ярма.

Головна кватира мазепинців у Стокгольмі.

З турецької території з цілим штабом вірних собі козацьких старшин перенісся гетьман Орлик до Швеції до Стокгольму, щоб дальше працювати, як сам гетьман пише в однім листі „для визволенія отчизни нашей од ярма московского”. Запорозьке військо, не хотячи вертати під московське панування на Україну, заложило нову Січ в Олешках над Чорним морем на території кримського хана. В році 1715-тім гетьман Орлик був вже в Стокгольмі та звідтам вів дальше дипльоматичну роботу серед усіх держав Европи, навіть серед дотепер прихильних Москві або невтральних, як у німецького цісаря в Відні та в Анґлії.

З Гамбурґа на Сибір до Якутська.

Тільки невеличка частина старшин скористала з царської амнестії та вернула на Україну (1714); оставші спомагали свого гетьмана аж до свого нерідко траґічного кінця.

Проти мазепинців та проти самої справи визволення України спід Москви пішла шалена аґітація а то й нагінка російських посольств, що на ті справи не щадили гроша. Особиста безпека мазепинців, навіть за кордоном на території чужих держав, стала дуже непевна. Наприклад, ґенерального старшину з кабінету гетьмана Орлика, Андрія Войнаровського, підступом ухопили аґенти російського посла у Гамбурзі тавивезли у Росію, а звідси на заслання, де він аж до 1740-го року, себто до смерти, страждав у східній Сибірі біля Якутська. Подібна доля стрінула теж козацького старшину Григора Герцика, гетьманського шваґра, якого зловив через своїх аґентів російський посол в Варшаві Долгорукой та вивіз до Москви (1720), де він марно згинув в тюрмі.

У Солуні — осередку торгівлі та політичних плянів.

Зі шведсько-російської війни, у якій Україна була союзником Швеції, шведська держава вийшла сильно ослаблена і від того часу ця держава стратила своє передове місце в Европі. Рішальну ролю в справах европейської політики стали відгравати тепер Анґлія, Франція, Туреччина та Росія. Тому гетьман Орлик покидає Стокгольм (1722) і зі Швеції переноситься до Туреччини, що в 18-тім столітті була постійним ворогом Росії, та осідає в Солуні над Еґейським морем, де сходилися тоді нитки турецько-французької торговлі та політики. Звідси зрештою було ближче до України та можна було утримувати звязки з краєм, що крайно ворожо ставився до московського панування.

Найкращим помічником Пилипа Орлика у тому часі стає його рідний син Григор, похресник гетьмана Мазепи, людина хоч вже властиво вихована на чужині, але цілою душею аж до смерти віддана справі визволення України. Гетьманський син вештався з порученнями батька по усіх закутинах Европи, навязуючи звязки передовсім з впливовими кругами Франції та Анґлії. Він підтримував теж таємні звязки з мазепинцями на гетьманській Україні під Росією, а раз навіть був особисто вибрався на Україну на конференцію зі старшинами.

Коли 1733-го року опорожнився польський престол через смерть саксонськгоо Авґуста II., польського короля та прихильника Росії, Григор Орлик серед дуже небезпечних обставин перетранспортував з Франції до Польщі колишнього союзника Мазепи,

(Докінчення на стороні 3-тій)

ІВАН ФРАНКО

Основи Суспільности

Повість

3)

Сонна змора все далі й далі, все глибше й глибше тягне паню Олімпію по дебрах її холодного та непривітного аристократичного життя. Ось вона ґрафиня Торська. З батьківського дому вибирається з чоловіком у пошлюбну подорож до Італії. Та обоє доїздять тільки до Монако, і тут чоловік її програє більшу половину її посагу. Мов важкі дощові хмари, висять над душею пані Олімпії спогади її медових місяців, прожитих із графом. Сцени, сльози, розпука... Вони вертаються домів; ґраф грозить, що продасть останнє село, яке йому лишилося з його родових маєтків, — оці самі Торки, в котрих суджено було пані Олімпії прожити решту віку. І хто знає, чи не був би й виконав своєї погрози, бо до Монако тягло його далеко дужче, ніж до молодої та вродливої жінки, що побіч його спальні, в пишному будуарі, обвішаному килимами й дзеркалами та наповненому пахощами, проклакувала дні й ночі. Та вийшло не так, як ґрафові думалося. Після одної дуже бурливої сцени зі своїми вірителями він упав у таку лютість, що дістав удар апоплексії. Йому поразило руки й ноги так, що не міг рушитися з місця, не міг ложки до рота піднести. І з гулящого джентельмена, картяра, пяниці та вівера разом зробилася безпомічна дитина, котру треба було одягати, годувати, возити на возику, класти на ліжко і знов підіймати, з лайкою та прокляттями.

Сонна змора без милосердя затоплює паню Олімпію в те страшне ледяне море, в ту безодню муки, ґризоти, пониження й сердечного горя, що вона перейшла від того часу. Для неї почалося життя, про яке їй перед тим і у сні не снилося, і в казках не чулося. Хорий ґраф тиранив її без милосердя, ламав систематично всі її сподобання і привички, її волю й її душу. Той напівтруп, безсильний і безпомічний, власне через свою влабість зробився її найлютішим катом. І колиб хоч іскорку співчуття, хоч крапелиночку любови, признання, від котрих уся кров у ній ледом стиналася! І чим покірніше вона гнулася, чим пильніше служила йому, тим гіршим, капризнішим робився той сорокпятьлітній старець, і в очах його на її вид блискали зловіщі іскри ненависти. За що він ненавидів її? Що вона йому злого зробила? Вона ніколи не питала його про те. Її серце замкнулося до нього ще від часу побуту в Монако, і не відімкнулося вже ніколи.

А тимчасом здоровя ґрафа значно поправилось. Правда, поражені руки й ноги ніколи вже не прийшли до здоровя, та зате жолудок поздоровшав. Безпомічність змусила ґрафа до правильного життя, до дієти. Він не міг тепер пити, ані грати в карти, мусів їсти те, що йому давали й коли давали, і це вийшло йому надобре. Почув апетит, наїдався усмак, спав спокійно і твердо, як ніколи перед тим, на щоках його почав виступати румянець, навіть передчасно вилисіла голова зачала вкриватися новим пухом. Ґраф відмолодів. Про смерть і не думав, і дякував Богу, що не дав йому продати Торок. Був це, будь-що-будь, гарний маєточок, зложений із двох фільварків, що обіймали поверх тисячу морґів рівного поля й сіножаті, а надто дві тисячі морґів старого соснового лісу. За тих кілька літ, що ґраф лежав хворий, не їздив нікуди, не програвав і не гайнував, маєток під управою совісного управителя очистився від довгів і давав такий дохід, що ґраф міг жити по панськи і ще й відкладати дещо про чорну годину. Признати треба, що велика в тім була заслуга ґрафині. Вона доглядала господарства, контролювала управителя і інших офіціялістів, укладала ввесь господарський буджет і гроші держала у своїх руках. В тій роботі находила хоч почасти осолоду після тих мук, які день-у-день приносило їй спільне життя з ґрафом.

Сонна змора, мов кліщами, здавлює серце пані Олімпії, приводячи їй на память цинічні та безсердечні насміхи та наруги ґрафа.

— Скучно вам, ґрафине, зо мною, калікою, панькатись, правда?

— Скучно, — каже вона, дивлячись у інший бік.

— Виб Богу помолилися, щоб мене чим скорше забрав з цього світа.

— Молюсь.

— Добре робите. Яб менше мучився, — додає він із їдким насміхом, — а виб заміж вийшли, правда? Ну, скажіть по щирості, маєте вже на думці кавалєра, за котрогоб ви вийшли?

— Маю! — каже вона, затискаючи зуби, з запеклою злобою в серці.

— Це дуже гарно! — іронічно цідить ґраф. — Тільки ось що лихо! Не дуже, мабуть, ваша молитва щира, бо я чуюся здоровішим. Може, вам, ґрафине, діточок хотілосяб?

Сльози бризками бризкають із її очей, але вона зціплює зуби й не дає по собі пізнати тої пекельної муки, яку їй завдає її зашлюблений мучитель. Мовчить, відвернувшися, а ґраф далі торочить:

— Отаке малесеньке, рожевеньке, гарненьке дитятко, чудо, що за люба розривка булаб для вас! Трепалось би, сміялось би, далі й лазитиб почало. А, ґрафине, чогож ви мовчите? Правду я кажу?

— Правду.

— То-то й є. Та щож, біда моя, ґрафине, я слабий! Я, немічний каліка, не можу сповнити свого обовязку. Терпіть, ґрафине, чень Бог і над вами змилується!

(Дальше буде).

ДЕНЬ ПОДЯКИ

Американський „Тенксгівінг Дей" пригадує, між іншим, і те, що інші народи також мають свої святочні дні, в які дякували, або ще й тепер дякують чи то за звільнення від якогось лиха, чи за якесь особливе щастя. В старинній Александрії, в Єгипті, день 21. липня був довший час „днем подяки", бо в той день закінчилась серія небезпечних землетрусів. В Константинополі довгий час святкували 24. вересня, дякуючи Богу за побіду цісаря Константина. Жидівське „Свято Кучок" встановлено як подяку за добрі жнива.

В Англії в ріжні часи були також „дні подяки". Окремим святом відзначували деякий час перемогу англійської фльоти над еспанською армадою. Пізніше святкували розкриття заговору, яким група невдоволенців хотіла висадити в повітря лондонський парлямент. Цей день — 5. листопаду — згадують ще по сьогодня розривками, подібними до американського „Галовін".

Після американської революції Джордж Вашингтон признaчив окремий день для святкования складення американської конституції. Коли про це довідався англійський король Юрій Третій, то заявив, що Англія повинна святкувати той день також. Приятелі короля ніяк не могли зрозуміти, чому Англія малаб „дякувати" за втрату американських кольоній. Кажуть, що нарешті один духовник спитав короля, чому в цей день треба складати Богу спеціяльну подяку. Відповідь короля мала бути: „Дякуйте Богу, що не було гірше".

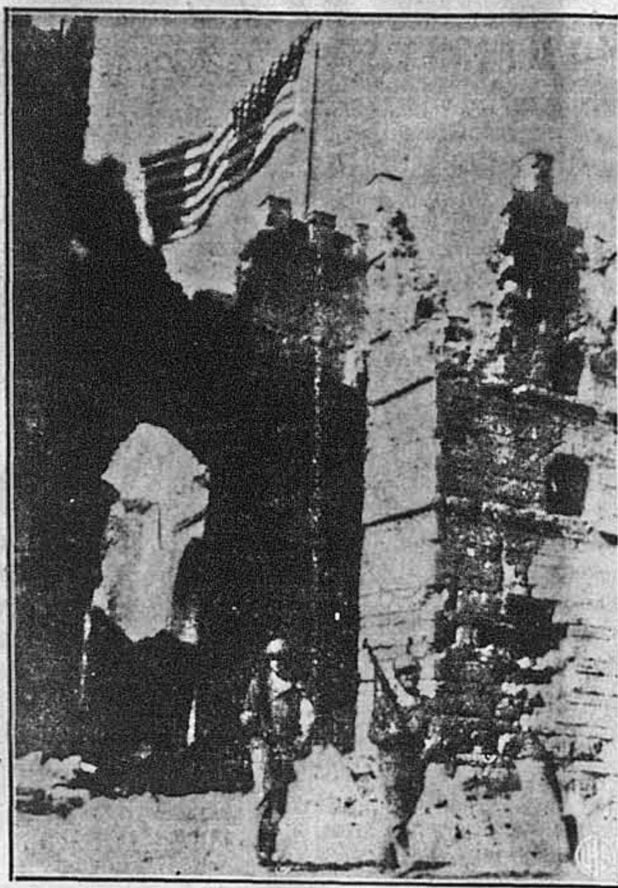
Теперішний „День Подяки" є чисто американським святом. Перше святкування подяки відбулось в 1588-му році, коли англійський подорожник Фробишер дякував на побережжі Нюфавндленд за те, що щасливо переїхав море. Кілька століть пізніше День Подяки проголошено державним святом в Канаді. Королева Вікторія заявила в проклямації 1879-го року, що всілякі блага, яких зазнає Канада „вимагають святочного й прилюдного признання". Зразу святкували той день в ріжні дні тижня, та накінець призначено другий понеділок в жовтні. Цього року свято припало на день Колюмба — 12. жовтня.

В Злучених Державах перший день подяки був встановлений губернатором пуританської кольонії в Масачузетс, Бредфордом, рік після того, як вони поселились в Новій Англії. Весь рік грозили їм бої з індіянами і голод. Тому коли жнива показались добрі та коли заключено мир з індіянськими ватажками, Бредфорд вважав, що це треба відсвяткувати. Пуритани настріляли диких індиків, індіяни принесли пять оленів і всі разом забавлялись і веселились. Було це в 1621. році.

Перший раз офіціяльно проголосив день подяки Абрагам Линколн в 1863-му році в тяжкі дні горожанської війни. В своїй проклямації він підкреслив, що не зважаючи на війну, багатство, населення і територія Злучених Держав побільшились і що за це треба бути вдячним. В подібному дусі приходиться святкувати „Тенксгівінг" тепер, в 1942-му році.

Починаючи від 1909. року, разом з урядом Злучених Держав, День Подяки святкують представники всіх американських републик. Вони в той день беруть участь у святочному богослуженні у Вашингтонській катедрі.

Думку, щоб День Подяки зробити офіціяльним святом, перша підняла редакторка першого жіночого журналу, Сара Йосифа Гейл. Вона писала до губернаторів стейтів, які вже мали свої „дні подяки" у ріжні дні, щоб вони святкували це свято в один день і тим підкреслили єдність народу Злучених Держав. Вона постійно порушувала справу на шпальтах свого журналу „Годей'с Лейдіс Бук". Накінець їй вдалось переконати президента Линколна і його кабінет, так, що вони встановили загально-державний один День Подяки. („Фліс").

СВІДОК АМЕРИКАНСЬКИХ ТРИЮМФІВ.—Перед нами мури старого французького форту в Марокко, над яким тепер повіває американський звіздистий прапор. Форт здобули американські вояки наступом серед граду куль і бомб. На переді бачимо американську патрулю.

Гетьман Пилип Орлик -- Борець за Самостійність України (1672-1742)

(Докінчення зо сторони 2-гої)

короля Станислава Лещинського, де його проголошено королем всупереч волі Росії. Гетьман Орлик мав надію, що коли король Станислав удержиться в Польщі, то віддасть Правобережну Україну в руки гетьмана Орлика, звідки при помочи Туреччини та Франції можна буде розпочати боротьбу проти Москви за визволення решти України. Кандидатура Станислава Лещинського на польського короля, зненавидженого Росією між іншим за прихильність до справи самостійної України, не удержалася, а на польськім престолі засів знов король саксонсько - німецького походження і прихильник Росії Август III.

Душевна кріза гетьманаскитальця.

В Солуні гетьман Пилип Орлик перейшов глибоку духову переміну. Він бачив як то на приказ з Москви таки українська православна церква виклинала одного з найкращих синів української землі, до речі великого добродія православної української церкви. Людину, в яку він ціле своє життя був задивлений як в ідеал українського патріотизму, а якого що року по всіх церквах України з церковних проповідниць пятнували проклятим зрадником. Це зразило гетьмана Орлика до православної церкви і він у Солуні став наближатися до католицтва, аж вкінці став католиком східного обряду, як свідчить документ віднайдений кілька літ тому проф. Огієнком (тепер архиепископ Іларіон). Рішали тут ще мабуть інші причини, як спомини про його походження з католицької шляхоцької рідні та доволі поширена вже тоді унія на Правобережній Україні, яку гетьман Орлик все сподівався захопити під Польщі як базу, звідки малособ розпочати збирання українських земель в одну українську державу.

На межах українського Ханану.

Наближалася нова російсько - турецька війна, ожили надії гетьмана-скитальця та його мазепинців; в році 1734-тім покидає він Солунь та переноситься ближче України на турецьку територію до Бендер, звідки двадцять пять літ тому назад по національній та особистій катастрофі — по смерти свого духового батька гетьмана Мазепи, розпочав своє скитальське гетьманство. А може перетомлений боротьбою шукати хотів поради на могилі свого Провідника, Батька та Друга перед новими назріваючими подіями? І ця війна, що покінчилася пять літ пізніше, не принесла визволення Україні, одначе гетьман не вернув вже до Солуня. Може передчував смерть; він остав в Молдавії та помер в Яссах 1742-го року на пограничі улюбленої української землі, якій служив він вірно впродовж цілого свого твердого життя. Вступ на неї, щоб зложити боротьбою знеможені кости, загородив йому окупант.

Мазепинець - генерал - поручник армії Людвика XV. короля Франції.

Батьківське діло переняв та дальше вів аж до своєї смерти гетьманський син Григор Орлик, що вступивши до французької армії дійшов до ступеня генерала - поручника. В душі все леліяв він плян утворення великої европейської коаліції з Францією у проводі, яка зломилаб заборчість Росії та привернулаб самостійність Україні. Той ідеалізм українця, генерала-поручника французької армії, був високо шанований в дворських кругах Франції. Помер він 1759 року, саме на передодні утворення проти-російської коаліції, до якої теж приступила Франція. „Яка велика шкода" — сказав при одній спосібности король Людвик XV., — „що наш генерал-поручник Орлик вже не живе; кілько радости мав би він з тих політичних перемін".

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ДЖЕРЗІ СИТІ, Н. ДЖ.

Листопадове Свято.

Згідно з давньою традицією Українська Громада в Джерзі Сити святкувала і цього року память про Перший Листопад 1918 року, а це в неділю, 22. листопаду. По Службі Божій о. сов. Володимир Лотович відправив панахиду за погибших американських і українських вояків, а пополудні відбувся святочний концерт в У. Н. Домі при Фліт вулиці. Людей зійшлося поважне число, але відчувався брак молоді, бо завважило те, що 350 хлопців з громади є вже в рядах Американської Армії. Їх відсутність відчуто не так на галі, як у хорі, чи в програмі, але такі речі тепер природні й з такими недомаганнями мусить тепер рахуватись кожна громада.

Діточий хор під проводом п. Василя Гели ввійшов через галю на сцену під звуки „Гей там на горі Січ іде" та відспівав ряд пісень, при чому були діточі декламації й розмови на тему, хто ми та з якого роду. Знову п. Гела звернувся до родичів на галі й вказуючи їм на ті діточки, що їх вчать Сестри Василіянки, просив подбати, щоб число їх подвоїлось, бо це рідна школа, що вчить привязання до нашої Америки, теж плекає українську мову і те, що батькам тих діточок дороге. Вступне слово о. В. Лотовича було присвячене воякам-героям, які американським, так і українським, що положили своє життя чи наставляють свою грудь за перемогу американських і українських ідей, які є однако високі й благородні. Хор ім. М. Лисенка виступав двома наворотами під проводом диригента В. Гели, маючи у своїй програмі пісні ріжних українських композиторів, дібрані до свята. Хоч війна його ряди поторощила, то проте хор співав добре. Д-р Л. Мишуга звернув у святочній промові увагу на те, оскільки Листопадове Свято є святом українським і американським. Навязуючи Перший Листопад до 14. точок президента Вилсона і до того, що з цього вийшло, спинився на тім новім Першім Листопаді, що його має принести Атлянтійський Чартер. На заклик п. В. Гели переведено збірку на „Вор Чест". Разом зо збіркою в церкві буде вислано на ту ціль $100. Свято закінчено відспіванням гимнів: американського й українського.

ПЕТРО БЕРЕЗИН

Що Німці Втратили в Північній Африці

ВАШИНГТОН (ОНА). — Обєднані Держави здобули в Північній Африці не тільки мілітарну перемогу, але й економічну. Від упадку Франції німці так керували економічною політикою неокупованої Франції, що вони діставали з Північної Африки все, чого їм звідти було треба. Кажуть, що 90 відсотків поживи і мінералів Альжиру, Марока і Тунісу німці перевозили до Райху. Крім того німці через своїх наймитів у Віші діставали з Північної Африки стратегічні матеріяли: фосфорову сіль, кобальт, яриновий олій, магнезій, залізну руду і багато іншого. Все те німцям тепер урвалося. Нема ніякого сумніву, що вони, наприклад, відчують великий брак фосфату, яким вони гноїли поле і збільшували хліборобську продукцію. Північна Африка достачувала Европі два міліони тонів фосфату річно, а як тепер цей цінний і при господарстві майже необхідний матеріял попав у руки Обєднаних Держав, то німці такого великого запасу фосфату вже ніде не дістануть. Вони це дуже добре розуміють і як тільки американські війська увійшли до Африки, то німці відразу сказали, що їм найбільше шкода африканської фосфорової соли.

Розуміється, що німцям шкода й багато інших матеріялів, які вони втратили в Північній Африці. Наприклад, вони діставали звідтам мясо, збіже, овочі тощо. Крім того Африка посилала до Европи 50,000 штук овець, 80,000,000 кільограмів соку з оливного дерева, великі тисячі бочок муки, 17,000,000 гектолітрів червоного вина і 300,000 тон свіжих овочів. Розуміється, що німці того всього собі не забирали, але є підстави вірити, що більшість цих поживних артикулів опиновалось в Німеччині.

З Північної Африки німці ще діставали каву, какао, тютюн, банани і цитрини. З Марока, крім збіжа і ярини, німці вивозили багато потрібного їм дубового, кедринового й коркового дерева. В Мароку перед війною випасали дуже багато худоби (коло два міліони штук), 10,000,000 овець і 147,000 верблюдів. Це був дуже багатий край і німці відчують його втрату болюче.

Туніс, де якраз йдуть тепер великі бої, також дуже багатий край. Там люди займаються рільництвом і в нормальні часи продукували річно 374,000 тон пшениці, 100,000 тон ячменю і 30,000 тон вівса. І тут не все, що Африка посилала до неукопованої Франції, йшло до Німеччини, але кажуть, що більшість імпортованого з Африки товару німці собі забирали. Можна собі уявити, як саме вони тепер чуються.

Як військам Обєднаних Держав вдасться опанувати пристані на африканськім побережі Середземного моря, то німецька армія генерала Ромеля буде засуджена на голод. Це так би мовити є економічний бік війни, але він є дуже ефективний. Бо як нема що їсти, то й воювати ніхто не хоче.

Завоювання алиянтськими військами Північної Африки пошкодить німцям дуже багато. Особливо на їхньому економічному фронті. Вони, наприклад, відчують брак гуми, цини, оливи, тощо. Німці дотепер діставали ці речі, хоч в дуже малій кількости, з Далекого Сходу, але як Обєднані Держави замкнуть їм дорогу, то німці пропадуть. Бо де вони дістануть в Европі гуми?

Ще одно. Як вдасться німців цілком вигнати з Африки, то тоді буде можна збільшити поміч Совєтському Союзови. Тепер таку поміч треба було везти ріжними дорогами, а як на Середземнім морю не буде німецької загрози, то це вкоротить кораблям тисячі миль дороги. Наприклад, як вийде корабель з Ню Йорку з товаром до Совєтського Союзу і плистиме через Суезький канал, то він вкоротить собі сім тисяч миль дороги, а як випливе з Англії, то 8,000 миль. Дотепер кораблі, що плили до перської пристані з доставою воєнних матеріялів для Совєтського Союзу мусили оминати цілу Африку і це забирало їм не тільки дорогий час, але й велику скількість палива та людської сили. Як Обєднані Держави контролюватимуть дорогу до Совєтського Союзу, то це німцям також на добре не вийде, бо тоді подвоїться достава воєнного знаряддя до Совєтського Союзу і його війська на східнім фронті зможуть приступити до наступу.

ХОРВАТИ РОЗРИВАЮТЬ ЗАЛІЗНІ ШЛЯХИ.

ВАШИНГТОН, (ОНА). — Хорватські партизани не дають німцям спокою. Німецька головна команда в Хорватії назначила спеціяльну комісію на те, щоби вона знайшла спосіб, як здушити хорватських партизанів, які розривають залізниці шляхи і гальмують комунікацію.

КОНФЕРЕНЦІЯ ЛІДЕРІВ ВОЮЮЧИХ ФРАНЦУЗІВ

ЛОНДОН. — Тут відбулися наради Національного Комітету Воюючої Франції, на котрих правдоподібно розглядано ситуацію, яка витворилася через те, що французька Західна Африка піддалася під команду адмірала Дарляна, що досі був ворогом аліянтів і Воюючих Французів під командою генерала Де Гола.

Проф. Микола Чубатий.

Духове Життя Українського Народу по Першій Світовій Війні

(Картини нової історії українського народу).

6)

Підчас коли на Східній Україні і перед 1930-тим роком перевагу має суспільний мотив в літературній творчости, а національний був відсуваний і урядовими і неурядовими чинниками, на Західній Україні останній бере цілковиту перевагу у літературній творчости місцевих письменників з виразним напрямком навязувати до давної української традиції та шукати вияснення останніх трагічних подій національного життя в давнім минулім українського народу та там теж шукати натхніння та надій на краще майбутнє.

Ліва суспільна течія репрезентована тут слабо і підтримувана зі сходу гуртується спершу около місячника „Культура" (ред. Рудик) та „Нові Шляхи" (ред. Антін Крушельницький). Гуртує вона нечисленних письменників, слабі таланти, з яких замітніший Бобинський, слабі Масляк, Іван Крушельницький.

Національну течію з кількома відтінками — націоналістичним, католицьким, естетичним репрезентують поети: Р. Купчинський, С. Гординський, О. Бабій, Евген Маланчук, Ю. Клен, Мосендз, Ольжич, Кравців, Лівицька-Холодна, Антонич та ще дехто. Українську прозу національного напряму заступають Б. Лепкий, К. Гриневичева, О. Кобилянська зі старших; Матіїв-Мельник, Галина Журба, Ю. Липа, Д. Віконська, Ір. Вільде та передовсім талановитий знаток селянської душі Улас Самчук з молодших.

Вселюдські переживання малює О. Турянський тематикою з часів останньої війни, Наталена Королева дає католицьку повість, Мих. Рудницький репрезентує ліберально безнаціональний естетизм. Націоналістичні письменники гуртуються здебільша біля журналу „Вістник" під ред. Донцова, католицькі около місячників „Поступ", а потім „Дзвони", ліберально безнаціональний напрямок проявляється на сторінках „На Зустріч", особлито в часі редаґування М. Рудницького.

Карпатська Україна внесла свою частину в всеукраїнську літературу поетичними творами Ґренджі-Донського та Зореслава (псевдонім одного монаха-василіянина) та прозою І. Невицької.

Зі заокеанських еміґраційних теренів свою скромну частку в українську літературу внесла тільки Канада. Літературну вартість мають натомісць вірші о. А. Труха та о. Ст. Самчука, з прози повість Іллі Киріяка: „Сини Землі" та Онуфрія Іваха „Голос Землі".

8. Образове мистецтво.

Українське образове мистецтво повоєнного періоду стоїть під тими самими духовими течіями, що й література. Не зважаючи на кордони і то щільно відгороджені, воно приймає характер всеукраїнський. Всеукраїнський характер українського мистецтва на Східній Україні підтримували мистці галичани, що остали на Радянській Україні і серед важких обставин протинаціонального червоного режіму працювали дальше. Натомісць на Західну Україну привандрувала ціла низка визначних мистців зі Східної України як Холодні, батьки та син, Павло Ковжун, Р. Січинський, Р. Лісовський, С. Литвиненко та інші; їх саме присутність надала західно-українському мистецькому світови всеукраїнський характер.

Кромі тих на еміґрації у Франції, Німеччині, Чехословаччині та Америці найшлися такі визначні талани, як Архипенко, Глущенко, Грищенко, та інші, що й вони з одного боку завважили своєю творчістю на розвою українського мистецтва, з другого боку рознесли його славу у світ. Замітне, що може ніяка ділянка творчости українського духа не розвинула такої інтензивної діяльности серед політичного лихоліття, як саме українське мистецтво: живопись, ґрафіка, різьба та ґраверство, як також широко стосоване прикладне мистецтво в житті інтеліґентних верств. В звязку з буйним розквітом українського образового мистецтва розвинулися наукові досліди над українським мистецтвом, появляються мистецькі видання, як ніколи перед тим.

Коли розглядати станемо українське мистецтво з огляду на нуртуючі в нім течії, то серед національної струї в мистецтві дається завважити тенденція навязувати до старого українського стилю, повертаючи аж у часи княжої доби. Такою течією є византійська школа серед наших мистців. Другі стали шукати натхніння у світлій добі українського малярства 15—17 століття, ще інші покористовуються з одного боку народною мистецькою творчістю, з другого боку звязують стисло свою творчість з українською землею та її красою, її недавним минулим і теперішністю. Всі вони творять одну могучу течію — відтворити в мистецтві українського національного духа. Це такби сказати могутня національна течія в українському мистецтві повоєнних часів.

Друга течія це суспільна, не без впливу на неї політична дійсність українського народу на Східній Україні. Тематикою тих мистців стає з одного боку радянське село, з другого боку життя міського пролетаріяту. Тим шляхом в українське мистецтво передістається нова тематика — життя пролетара та його праці на заводах. Ця течія не має так національного характеру як творчість мистців попередньої школи з двох причин: поперше, що ставлення суспільного питання в мистецтві на перше місце ставить його в більше інтернаціональну позицію творчости, по друге самі мистці українсько-радянської мистецької творчости не все є українськими з походження.

Серед мистців Советської України багато, чи не більшість є неукраїнського походження. Тому ніде правди діти, не вміли вони відчути та творити по українськи. Це друга течія, яка одначе з огляду на треиторію її діяння таки належить до українського мистецтва.

Третя течія це вселюдська, репрезентована передовсім мистцями на еміґрації. Йдуть вони або власними шляхами мистецької творчости або прилучуються до нуртуючих напрямків серед мистецтва інших народів Західної Европи. Їх кличем є немов засада: мистецтво для мистецтва. Зрештою живучи на чужині не мали прямо української тематики. Ця вселюдська течія серед українського мистецтва принесла свої користи, бо виводила творчість українських мистців на широке поле мистецької культури західно-европейських народів та тим чином вкладаючи свою частку у вселюдську мистецьку скарбницю гідно репрезентувала українську культуру на мистецькім відтинку поміж іншими народами. Хоч в останніх роках давалися чути в краю критичні голоси — чи не кращеб зужити ті талани на безпосередну користь нації. Підкреслювали критики нерідко, що мистецтво, особливо малярство та різьба, можуть мати великанський виховний національний вплив. За взір ставили звичайно польських малярів Семірадзкого, Мальчевського а передовсім мистців польського історичного малярства Матейка та Ґротґера, які своїми мистецькими картинами не менше національно виховували маси як Сенкевич своїми повістями.

З черги перекажемо коротко про найважніших представників української живописи (малярства) за останніх 25 літ, з черги мистців ґрафіки, різьби та ґраверства. Закінчимо поглядом на примінне мистецтво в житті українців того часу.

(Дальше буде).

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

Дня 9. жовтня 1942. року помер у 60. році життя в Коврiч, О.,
Ф. ІВАНИШИН,
член відділу 279. У. Н. Союзу.

Покійний походив зо села Кліщівна, повіт Рогатин, Західна Україна. Вступив до У. Н. Союзу і відділу в 1923 році. Покійний був добрим членом і 9 років предсідником відділу. Полишив у смутку 4. дітей і двое внуків. Один син, Григорій, служить в американській армії.

Похорон відбувся 12. жовтня в Коврiч, О.

В. Й. П.!

Марія Оленчук, секр.

ЧАСТИННА ПРАЦЯ.

КЛІВЛЕНД. — В Клівленді цивільні чинники орґанізують з ріжних професіоналістів, бизнесменів, техніків, банкерів і т. п. відділи, котрі по своїй власній щоденній праці хотілиб йти ще до фабрики і там працювати пів шихти, себто чотири години. До тих шихтів зголосилось багато людей. Дотичні кола говорять, що з бігом часу треба буде чимраз більше людей, що хотілиб працювати додатково до своєї праці ще по чотири години в военнім промислі.

ЧИТАЙТЕ УКРАЇНСЬКІ КНИЖКИ І ҐАЗЕТИ БО ЧАСТЕ ЧИТАННЯ ВЕДЕ ДО ПРОСВІТИ. А ПРОСВІТА — ЦЕ СИЛА.

ТАРЗАН, ч. 675. Кріза в нетрах.

STRANGELY, TARZAN REJECTED THIS ANTELOPE, THOUGH IT WOULD HAVE FED HIS HUNGRY COMPANY.

Дивно, Тарзан не пробував схопити антильопи, хоч її мясом він міг прокормити себе та своїх зголоднілих товаришів.

FARTHER ON HE FOUND ITS MATE. THIS ONE WAS HIS GOAL --- A DOE--- MILK FOR LITTLE KAREESA DALBIN.

Він крутився далі коло місця, де паслася антильопа і скоро знайшов те, ча чим шукав. Він знайшов самицю-антильопу.

TARZAN CLIMBED INTO THE TREES. HE WENT WARILY, FOR UPON HIS SUCCESS THE BABY'S LIFE DEPENDED.

Від самиці він заміряв видістати молока, щоб прокормити малу дитину. Від успіху в тих ловах залежало життя дитини.

AS HE LEAPED, THE CUNNING CREATURE TOOK ALARM AND SPRANG AWAY.

Тарзан видряпався на дерево і звідтам скочив на антильопу, як та підійшла під дерево. Але хитре звіря відскочило нагло на бік.